

ДРАГОЉУБ Д. ЈОВАШЕВИЋ

**ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“ — НЕВЕСТИНСКИ НАРОДНИ
ОБИЧАЈ У ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ**

У спомен моје мајке
Перке Д. Јовашевић, рођене Милосављевић
(Чачак, 1889 — 1975),
која ме је бодрила на мукотрпном путу прикуп-
љања грађе о животу српског народа.

Аутор

У „Српском рјечнику“ Вука Стефановића Караџића прези-
мена су означена као породична имена „којима се породице позивају
од кољена на кољено“.¹ Етимолошки, ова презимена потичу од име-
на очева или мајки. Од Вуковог времена до данас тај појам код
Срба није мењао свој смисао. Међутим, у западној Србији постоји
невестински народни обичај ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“, који нема ни-
какве везе с презименом у смислу породичног имена. У доступној
нам стручној литератури о овом народном обичају још ништа нисмо
срели. Како је и овај обичај уткан у народни живот западне Србије,
то, сматрамо, заслужује да му се посвети пажња.²

Наша истраживања овог народног обичаја обухватала су терен
који покрива чачански крај, па на југ, узводно Западној Морави, са
Драгачевом и моравичким крајем, све до Сјенице и још неких села
пештерске висоравни (Бачије, Вапа, Гоње, Распоганче, Штаваљ, Кне-

жевац и др.)³ Анкетом смо обухватили и села око Пожеге (Ужичка), око Титовог Ужица и даље, на запад, преко Златибора, све до Нове Вароши. Упадљив је број анкетираних насеља. Преко стотине таквих места, села и заселака овог подручја, према томе, чине највећи део територије западне Србије. То, као и истоветност исказа огромног броја анкетираних лица, учвршћује наше уверење да је невестински народни обичај ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“ некад био општа појава у селима западне Србије, а да се данас задржао још само у најзабаченијим селима Голије, Јавора, старе Рашке, Златибора и Златара, док се ређе уочава у насељима средњег западног Поморавља.

ОПИС ОБИЧАЈА

Кад невеста порани, првог јутра након удаје, одлази, са ручним девером, на најближи извор. Ту се умије, а онда очекује родбину (из куће у коју је доведена) и рођаке (из других домаћинстава). Чим ови пристигну, невеста их полива изворском водом. Како се ко од укућана и рођака умије, невеста му додаје убрус (којег је сама изаткала), а после брисања — љуби га у руку и потом му даје „презиме“, уствари надимак, којим ће га звати док је жива. У повртку кући, девер носи буце са изворском водом, па се пред кућним прагом обавља исти обред са свекром, свекрвом и осталим старијим особама из породице.

Овај невестински народни обичај изводи се у свим селима и на исти начин. Постоје неке незнатне разлике и то само код назначивања места где се обавља умивање и давање „презимена“. Негде се овај обичај, уместо на извору, обавља код бунара, у самом дворишту домаћинства, или пред кућним прагом, кад невеста полива укућане водом из буце или из тестије (у безводнијим пределима).

Улога девера у овом невестинском народном обичају своди се само на пратњу невесте од куће до извора и натраг, затим, да додаје невести посуду и убрус код поливања, а у повратку носи буце с водом, од извора до куће. Зато је он први код добијања „презимена“, па му невеста, као по правилу, одабира једно од најумилнијих „презимена“.

ИЗБОР „ПРЕЗИМЕНА“

„Презимена“ се додељују свима у младожењиној породици: свекру, свекрви, стрицу (свекровом брату), стрини, деверима, заовама, јетрвама и њиховој деци. Свом супругу — младожењи, невеста не додељује „презиме“. Њега зове именом, и то само кад су насамо. Пред осталима за мужа вели: **Он**.

Невеста почиње измишљање „презимена“ од оног дана кад је обављена просидба, тј. од оног момента кад је дала реч да ће се удати за свог просиоца. Будућа невеста је, још тада, упозната са бројем чељади у младожењином дому. Избор „презимена“ одсликава

инвентивност будуће невесте. У највише случајева, „презиме“ је истински израз осећања љубави и поштовања према сваком члану породице, у коју невеста долази да се с њом сроди. Ако у бројнијој породици, „задрузи“, постоје старије јетрве, онда невеста мора да поведе рачуна код измишљања што лепшег „презимена“. Јер, зна се да све јетрве у „задрузи“ једва чекају најмлађу јетрвицу, како би јој подариле најтеже, најнепријатније, а често и најнезахвалније послове. Невеста се труди да и осталом женском делу „задруге“ — свекрви и заовама — пронађе што топлија „презимена“, како би успела, бар колико-толико, да их придобије и одобровољи. Ту је избор „презимена“ мање ствар инвентивности, а више проницљивости, односно рачунице новодошавше снахе.

Избор „презимена“ за свекра, младожењиног стрица, девере и остале мушке чланове породице је знатно лакши. Ови имају свој, мушки део обавеза у „задрузи“, док се женски послови одређују и дужности распоређују у женском делу „задруге“. Невеста, зато, води посебну бригу да и мужевљевим сестрама (заовама) додели што лепша „презимена“. Ово и због тога што су заове у повлашћеном положају код своје мајке (невестине свекрве), па се, често, из односа заова — снаха заснива расположење читаве породице према невести. Ту младожењине сестре могу да одиграју пресудну улогу код општег третмана невесте у фамилији. Деобе у „задругама“ настају због сукоба између свекрве и снахе или заове и снахе, којима, у већини случајева, доприносе објективни (добронамерни) или необјективни (злонамерни) ставови заова и свекрве према новој снахи (невести).

Ево једне народне песме, свадбарски шаљиве и заједљиве, која опева оно о чему смо у претходном пасусу писали. Песму нам је певала Румена Јоровић из Граба:

Бели дворе сред зелене горе,
у теб' јуче снаха доведена.
Јутрос рано отишла на воду,
не било је задуго да дође.
Свекар вели: „Што ми снахе нема?“
А свекрва: „И не било ти је!“
Заова ће: „Заспала код воде!“
Девер седи, снаху одговара:
„Бреме тешко, а вода далеко.“
Мало прође, ето снахе, дође,
па полива и старо и младо.
Свакој глави по презиме даје,
и то једно лепше од другога.
Узе метлу да кућу обрише.
Уз метлицу броји бројеницу:
„Свекре, Бабо, задуго живео!
Свекрвице, у походе пошла —
не било те ни тамо ни амо!

Заовице, близу се удала:
три конака преко сињег мора!
Девербрале, сребрни прстене,
сребрн био, па се позлатио.“

Невеста је, обично, унапред добро обавештена о расположењима женског дела породице. Будући супруг — младожења — обавештава своју изабраницу о наравима своје мајке, својих сестара и снаха. Међутим, дешава се да младожења својој будућој брачној сапутници не прикаже право стање ћуди код женског дела „задруге“. Због тога, касније, настају трзавице у породици. Само најстрпљивија невеста, из превелике љубави и оданости према свом мужу, у стању је да издржи прави терор своје свекрве, својих заова и јетрва. Друге, пак, кад степен нетрпељивости достигне критичну тачку у браку, успевају да наговоре своје мужеве на деобу, издвајање из „задруге“, тј. на одцепљење и осамостаљивање уже породице. Оне треће, срећом и најмалобројније, принуђене тешким околностима неразумевања и прогона, кад триљење постане неподношљиво а мужеви им се колебају код деобе, одлучују се на повратак својим родитељима. Тада је раскид брачне везе једино решење, иако се тај поступак раније (а понегде и сада) сматрао срамотним чином (на штету невесте), уз произвољна сеоска оговарања, сумњиве прогнозе, пристрасна суђења и пресуђивања и остала сеоска нагађања и одлучивања „за“ и „против“.

Код давања „презимена“ понекад има и невестиног лицемерства. Отуд је остала шaljива народна изрека:

„Пред Павлом — Бевермио; за Павлом — Павлекања.“

Па ипак, невестински народни обичај ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“ у западној Србији представља лепу традицију, а сама „презимена“ уносе топлину у односе између чланова породице. Ова „презимена“ су израз нечег племенитог, узвишеног и честитог у међуљудским односима, па су, као таква, најчешће, излив нежности и добре воље невесте, односно, колевка будуће породичне љубави, зближавања и саосећања.

„Презимена“ су занимљиве речи. Понекад и чудне. Најчешће, то су кованице, састављене из два појма, занимљиве акцентуације, која настаје кад се та два појма изговоре као једна реч. Такве кованице, као имена, у другим приликама се не употребљавају (Срећоглед, Милоглед, Свилопреља, Миродајка, Лепосејка, Сретомиле). У извесним „презименима“, намењеним заовама, огледа се жеља невесте да мужевљевој сестри прибави што прикладнији израз, па је презива: Сејка, Пауница, Милосна, Срчана, Глединка, Шећера, итд.

Свекрву презива: Сика, Маја, Макица, Наја, Правдуна, Мајавна, Лика и сл.

За свекра се одабира „презиме“: Бабо, Тале, Оцо, Тајко, Господар, Делија, Мица, Тајун и др.

Девери су: Братица, Милјевер, Милибрат, Браца, Бевермио, Бралић, Паун, Драгобрат, Цоца и др.

Јетрве су: Милосејка, Ђеверка, Цвеће, Бралевка, Братина, Душица, Сејка, Братељка, Драгомиље итд.

Ако би нека јетрва била намћор, остале би је, међу собом, презивале погрдним „презименом“: Звијука.

Будућа невеста припрема „презимена“ и за децу својих девера. Зна се да су деца, понекад, преносиоци свих облика „рекла-казала“ у породици. Зато се невеста обраћа тој деци „презименима“: Сунце, Златић, Каранфил, Соколић, Кадивка, Сувозлато, Кадивић, Рузмарин, Дикица и сличним.

На овај начин невеста покушава да је деверска деца заволе и да јој буду наклоњена. По селима се изводе шале на рачун ових „презимена“ за децу. Следећу је испричала ауторова мајка Перка:

„Тако, прича се, дотрчао десетогодишњи дечак на њиву, где су копачи окопавали кукуруз, да јави мајци за незгоду свог најмлађег брата, кога су сви звали по „презиму“: Сунце. Кад мајка угледа уплахиреног сина, упита га:

— Шта се десило?

А дечак одговори:

— Пожури, мајо! Усрало се Сунце у сред куће!...“

Ако у „задрузи“ живи свекров брат, онда и њему припада „презиме“: Агић, Чиле, Брато, Бабо, Делигосподин и друга.

Његова жена је: Нана, Делигоспођа, Господарка или нешто слично.

Сам чин давања „презимена“, како смо га описали, ритуалног је карактера и одсликава патријархалну атмосферу српских сеоских породица. Такве породице имају своје, патријархално, устројство и поделу послова, према томе. Глава породице — старешина домаћинства — обавештен је о свим обавезама чељади и о извршавању њихових задужења. Зато се за такво домаћинство, које је успело да му свако чељаде обавља свој део посла, каже: „Слажу се и напредују као пчеле у кошници.“ Овим међусобно лепим односима у бројној породици знатно доприноси и народни невестински обичај ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“, а добри односи у породици услов су и хармоније у односима међусуседским, сеоским, међуљудским, уопште. Такви односи су сигурна подлога и за односе међу народима, јер мир у кући „значи: мир у селу, у држави, у свету“.⁴ Због свега тога, невестински народни обичај ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“ у западној Србији представља здраву алку у ланцу породичне слоге и љубави, а чачански крај, као и читава западна Србија, одувек је познат по високо развијеном осећању алтруизма његових житеља. Ако се узме у обзир само ова врлина, онда је невестински народни обичај ДАВАЊА „ПРЕЗИМЕНА“ користан, па заслужује да буде негован, истакнут, забележен и проучаван. Отуда смо овом послу приступили са симпатијама и жељом: да сав овде прикупљени и објављени материјал о невестинском народном обичају ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“ послужи као прилог грађи за проучавање народног живота у западној Србији.

Код теренског рада на прикупљању података о овом народном обичају помагали су нам ученици Основне школе „Ратко Митровић“ у Чачку, који потичу из породица у којима, понегде, још живи овај невестински народни обичај. Нашим сарадницима — ђацима, ове школе — као и свим казивачима, срдечно захваљујемо.

У наставку, навешћемо само неколико примера из којих се може лепо да упозна народни невестински обичај ДАВАЊЕ „ПРЕ-ЗИМЕНА“. Да би се стекао што пунији утисак о приликама под којима се изводи овај народни обичај, пустићемо наше казиваче да изнесу сећања на своје (или туђе) невестинске дане, уз описе свадбених обичаја. То је време с краја XIX и почетка XX века, а казивања дају могућност да се упознамо, макар и у најкраћем, са свадбеним обичајима у западној Србији.

КАЗИВАЊА

1. У селу Придворици, код Чачка, живи породица Светислава Милекића. Домаћинство је типа „задруге“. Домаћин је писмен човек и воли да чита. Кроз дужи низ година Светислав води родослов породице Милекић. Из његових записа преносимо казивање његове мајке, почивше Винке, рођене у Негришорима, 1873. године. Она догађај описиваше овако:

„Мој отац, Јован Габоровић, погинуо је у јаворском рату, 1878. За собом је оставио супругу Стојну, четири сина и мене. Ја оца нисам упамтила. Иако смо имали лепо имање, ипак оно се сматрало и понашало као сиротиња. Мајку смо добро слушали и сви се међу собом лепо слагали.

Ја сам, као девојка, увек чувала стоку. При повратку са паше, узабрала бих кукурузног клипа, од пашине бих направила висуљке и нанизала их око појаса. Једног предвечерја, потерасмо говеда нешто раније. Уз пут нас је стигао старији човек, јашући на коњу. Како нас стиже, назва нам:

— Помаже бог, девојке!

Ми одговорисмо:

— Бог ти помогао!

Притрчасмо и машимо се његовој руци да је пољубимо. Потом, он ме упита:

— Чија си ти, девојко?

— Ја сам сестра Миљка Габоровића из Негришора.

Ми потерасмо говеда брже. Стигосмо селу у сокак, раздвојисмо говеда, па ја са мојим благом уђох у двориште.

Моја мајка, Нака (тако смо је звали), угледа човека који иђаше пред наш дом. У сретање му пођоше Нака и брат ми Миљко. Миљко му прихвати коња, а гост, после поздрава, рече да се зове Милан Милекић и да је из Доње Краварице. Позва га Нака у оцаклију. Кад уђоше, а он рече да има нешто да поразговара с мојима. Ја сам донела послужење. Услужих све и удаљих се. Милан је одмах упитао мајку и брата ми да ли одобравају да он и син му Миладин дођу,

погледају и запросе девојку. Нака се уплаши. Знала је да Милан Милекић бејаше веома богат човек и на далеко чувени домаћин, па рече:

— Ми смо сиротиња. Немам ни спреме за девојку, а и она је још млада.

Милан рече да не тражи спрему, већ добру и вредну девојку. Једне недеље, која је била договорена, дођоше Милекићи и запросише ме.

Моји су спремили за свадбу што је могло боље. Велики број сватова, сви јашући на коњима, дођоше и обависмо венчање по обичају.

Ујутро, по венчању, пораним, па у пратњи ручног девера Радована, одох на извор те донесмо воде. Код куће, на прагу, чекали су укућани. Све сам их поливала водом, па, кад се умише, ја их изљубих у руке и дадох им „презимена“:

свекру Милану — Оцо,
свекрви Станици — Маја,
деверу Милији — Господар,
ручном деверу Радовану — Брале,
деверу Драгомиру — Браца,
јетрви Марији — Господарка,
заови Насти — Бралевка,
заови Станојки — Сека.

Тако је то било у оно време, јесени 1891. године.“

2. У дому Светислава Милекића упознали смо његову супругу Разуменку. Иако нарушеног здравља, Разуменка је умна жена, па из разговора са њом преносимо следеће:

„Рођена сам у Вирову, у породици Ђирјаковић. Октобра 1917. удала сам се за Светислава Милекића из Доње Краварице. Венчање је обавио парох гучки, Филип Мијатовић, у основној школи краваричкој.

Кад предвече стигосмо кући, скидох се са коња, па ми принеше мушко дете, од шест месеци, из породице Пера Милекића. То ми бејаше наконче. Девер Ненад ми објасни шта треба да урадим, па три пута окретох дете и сва три пута га пољубих. Затим сам га даровала и дадох му „презиме“ — Дикица.

Затим, у пратњи девера, Срећка и Ненада, прекорачих кућни праг, погледах у таван и у себи рекох:

— Колико ова кућа имала рогова, толико и ја имала синова!

На прочевљу је седела свекрва Вилка. Девери ме почеше учи ти како се разгрће жар за печење хлеба. Разгрћући ватраљом жар, замахнуше те шипраг бацише свекрви у крило. Она скочи, весело стресе жар и пепео, па ме загрли и пољуби, а ја њу у руку.

Потом нас уведоше у собу. Ту, Светислава и мене послужише медом и водом, па нам услужише вечеру — попару од колача. То све — да би нам био сладак живот у браку. Док су сватови вечерали ја сам их дворила, па сваког свата и у руку пољубила.

Изјутра сам поранила. С девером Добривојем отишла сам на чесму. Ту, код извора, чекали су нас момци и девојке из родбине. Дошли да виде младу. Ја сваког пољубих у руку и дадох му „презиме“. Код куће, посипала сам, најпре, свекрву Винку и свекра Миладина, па онда и остале укућане. Како се ко од њих умивао и бри сао, тако сам га пољубила у руку, а они мене у образ. И сваком дадох „презиме“:

свекрви Винки — Мајка,
 свекру Миладину — Чико,
 деверу Добривоју — Брат,
 деверу Срећку — Брале,
 стрицу Милији — Господар,
 стрини Марији — Господарка,
 заови Босиљки — Сека,
 заови Будимирки — Милоцвеће,
 заови Радојки — Бралица,
 чика-Радовану — Агић,
 стрини Видосави — Нана,
 чика-Драгомиру — Чиле,
 стрини Јулки — Маја.
 Сви су то били наши најближи.“

3. Миланка Јоровић удала се из Балуге у Јежевицу. Она ова ко казује:

„У моје време девојке су се удавале по препоруци. Довољно је било да се познају родитељи момка и девојке, па су из таквих родитељских договора падале одлуке о удаји и женидби младих. Ондашња девојка морала је да зна обичаје у момачкој кући: изјутра прва да устане, а увече да легне задња. Воду сам доносила у дрвеним буцама, чак са извора, а јели смо из земљаног посуђа, са дрвеним кашикама. Кували смо у земљаним лонцима.

Првог јутра по удаји отишла сам на извор. Ту сам укућанима давала „презимена“. И у најбројнијој породици, са по тридесет челади, морало се свакоме дати „презиме“.

За време доручка, ручка и вечере невеста је морала да двори код софре. Увече, кад су се укућани спремали на починак, морала сам све редом да их изувам. До касно у ноћ сушила сам им чарале и обојке од сукна, па их, после, суве, распоређивала по обући, и то сваком своје. Сви су укућани спавали на разастрој слами. Само је младожења имао дрвени кревет, а, да простиш, и ја уз њега. У моје време давала сам „презимена“:

свекру — Тајо,
 свекрви — Лила,
 заовама — Сејка, Каравиљка, Милосејка, Шећерка,
 деверима — Драгоцвеће, Милибраца и Делијица.“

4. Андријана Каранац, удата из Тучкова у Врнчане, вели:

„Удала сам се за Душана Каранца, зидара. Венчали смо се у цркви. Кад стигосмо младожењиној кући, најпре пољубих кућни праг, да би чељад и стока били здрави. Кад ускочих преко прага у кућу, сачекаше ме ту свекар и свекрва. Пољубих им руке, а они мене у образ. Свекрва узме да ми показује како се припрема ватра за печење погаче. Узех лопатицу из њених руку, па процарах ватру, са све четири стране. Затим, изађох пред кућу и сватове посух шећером. У дворишту се развило коло, а ја с девером играм у кругу кола.

Увече, све изљубих у руке, па, кад се гости разиђоше, ја и младожења останемо да поспремимо трпезу.

Изјутра устадох пре свих, па с девером одох на будар. Ту сам све редом посипала при умивању, а како се ко од њих убрисао, тако сам му давала „презиме“:

првом деверу — Браловић,
деверу из фамилије — Делија,
првој заови — Руменружје,
другој заови — Лепоцвејка,
сестричини — Каравиље,
братаници — Белорајка,
свекру — Бабо,
свекрви — Нана.“

5. Мира Петронијевић се удала из Рогаче у Парменац:

„Кад, као невеста, дођох у Петронијевиће, затекох у кући свекрву, девера и заове. Свекрва ми рече да при уласку у кућу не ударим ногом у праг, а да гледам у паронту. Кад уђох, свекрва седе крај прочевља, а девер ме учио да разгрћем жар, па, по обичају, набаци и свекрви у крило.

Сутрадан, дадох свима „презимена“:
свекрви — Нана,
деверу — Брале,
првој заови — Сеја,
другој заови — Миље,
јетрви — Сејка,
јетрви из фамилије — Бралевка,
деверу из фамилије — Бевермио.“

6. Даринка Грбић, удата из Ојковице (породица Вујовић) у Рутоше, каже:

„И ја сам, као млада, на коњу доведена. При уласку у двориште набацих сито са житом на кућни кров, па ми дадоше мушко дете. Ја га три пута окретох, пољубих и даровах га кошуљом. Кад сиђох с коња, сватови ме посипаху парама и шећером. Девер узме коња и поведе га кроз кућу.

Првог јутра по свадби одох до извора и ту подарих „презиме на“ свим рођацима:

деверу из куће — Брат,
осталим деверима, изван куће — Милобрат, Братомир и Ђешо,
заови из куће — Сеја,
осталим заовама — Дикомилје и Братевка,
свекру — Ацо,
свекрви — Наја.“

7. Драгица Рајковић се удала из Кнежевца у Роспоганче, код Сјенице:

„У овом крају свака невеста додељује кућанима „презимена“.
Тако, има много, разних „презимена“.

Свекар је: Бабо, Кико, Тата, Мицо, Чико, Чича, Амица.

Свекрва је: Мајка, Мама, Нана, Лила, Дада, Маја, Гага.

Ђевер је: МилЂевер, Ђевермио, Ђевербрат, ДикоЂевер, МиоЂевер.

Заова је: Заовицамила, Беарзаова, Милозаова, Дикозаова, Цвјетзаова, Беардика, Милоцвеће, Милолјета, Драговила, Драгоцвеће, Фистандика, Љубичица, Милостива, Чубормила, Срцемила, Јабландика.

Јетрва је: Мама, Нана, Милојетрва, Сека.

Синовац је: Милосиновац, Миобрале, Срмозлато, Милозлато, Диванбрале, Братко, Брацо, Сокосиновац, Милоспоче, Миосиновац, Дикосиновац, Брале, Диванбрале.

Синовица је: Соколица, Милосиновица, Синовицамила, Ситноцвеће, Драгоцвеће, Лалица, Бралица.“

8. Од Јеремије Ракоњца, рођеног у Сјеници (1912), чули смо знатан број ових „презимена“, која су још у животу српског народа по селима пештерске висоравни. Њих ћемо навести у попису свих нађених „презимена“.

Зато, да би се избегла понављања „презимена“ и свадбених обичаја, сада, уместо даљих казивања, износимо

ПОПИС НАЂЕНИХ „ПРЕЗИМЕНА“
— по намени и по азбучном реду —

ЗА СВЕКРВУ:

Гага, Дада, Добрава, Доброчинка, Здушна, ЖИжа, Кићена, Лица, Ликица, Лила, Маја, Мајава, Мајка, Мајун, Мајчица, Макица, Макоја, Мама, Мирносна, Наја, Правдуна, Сика;

ЗА СВЕКРА:

Амица, Ацо, Бабо, Господар, Делија, Делимир, Ђеко, Кико, Лале, Мајор, Мићага, Мица, Мицо, Отац, Опика, Оцо, Тајица, Тајко, Тајкун, Тајо, Тајун, Тале, Тата, Татица, Татомир, Чико, Чича;

ЗА ДЕВЕРА:

Батислав, Бато, Брајко, Брале, Браленце, Бралић, Бралица, Браловић, Брат, Братица, Брато, Братомир, Братоцимиље, Браца, Везир, Голуб, Господар, Господин, Делибрат, Делигосподин, Делидевер, Делиђевер, Делија, Делијица, Дешница, Дикобрат, Дикођевер, Дилделија, Драгобрат, Драгобраћа, Ђевербрале, Ђевербрат, Ђеверко, Ђевермио, Ђеверцвеће, Ђешо, Злато, Златобрат, Златогосподин, Златоделија, Златођевер, Јаблан, Јакоделија, Командирбрат, Командирделија, Командирђевер, Командиргосподин, Лако, Лепоглед, Милђевер, Милибрат, Милибраца, Милделија, Милобрат, Милоглед, Милогосподин, Миођевер, Невен, Паун, Писар, Пучешерлија, Срећобраца, Срећоглед, Цоца Шећербраца;

ЗА ЗАОВУ:

Беаргоспоја, Беардика, Беарзаова, Белка, Бисерна, Бралица, Бралевка, Братевка, Братинка, Братомиље, Варошка, Глединка, Гледна, Голубица, Господира, Делинка, Делимила, Дика, Дикозаова, Дикомиле, Драговила, Драгоцвеће, Драгоцимиље, Ђеверинка, Ђевермила, Ђевермиље, Ђеверсеја, Заовицамила, Јабландика, Јагодинка, Кадифа, Каравиљка, Каравиље, Лала, Лепојка, Лепосејка, Лепотинка, Лепоцвејка, Љубезна, Љубичица, Љуборечна, Микомиле, Милодивна, Милодрага, Милозаова, Милолијепа, Миломиље, Милосејка, Милосна, Милостива, Милоцвеће, Миље, Миродајка, Пауница, Поносиља, Рођенка, Рујка, Руменка, Руменружије, Свилопреља, Севделинка, Сеја, Сејица, Сејка, Сејница, Сека, Секица, Ситницвеће, Сртомиље, Срцемила, Срчана, Травинка, Фистандика, Цвијетзаова, Чубормила, Шептелица, Шећермила, Шећермиље;

ЗА ЈЕТРВУ:

Бралевка, Братељка, Братина, Братинка, Господарка, Господинјетрва, Господинђеверка, Господинка, Дада, Делиђеверка, Делигосподина, Делијетрва, Делина, Делисека, Добродаша, Драгомиље, Душица, Ђеверенка, Ђеверка, Звијука, Златогосподина, Златођеверка, Златојетрва, Златосека, Катанка, Милиђеверка, Милогосподина, Милогоспоја, Милодајка, Милодајна, Милодрага, Милођеверка, Милојетрва, Милосејка, Милосека, Милосна, Миље, Млађана, Нана, Поносиља, Премила, Ранорајка, Рођена, Ружомиље, Сејка, Сека, Сунчана, Танковија, Танковиља, Танкопреља, Цака, Цвећка;

ЗА ДЕЦУ У РОДБИНИ:

Белка, Белорајка, Бралица, Братица, Братић, Братко, Брацинка, Голубић, Голубица, Делисиновица, Делицвеће, Диванбрале, Дикица, Дилделија, Драгоцвеће, Беверкић, Златић, Златоје, Златосиновица, Златоцвеће, Јекица, Кадивица, Кадивић, Кадивка, Каранфил, Лале, Јалица, Ледјанка, Лепа, Јеботан, Милобрале, Милосгоспоче, Милозлато, Милолијепа, Милосиновац, Милосиновица, Милостива, Милоцвеће, Миље, Мирсоколић, Рузмарин, Секоцвеће, Синовицамила, Ситноцвеће, Смиље, Соколић, Соколица, Сокосиновац, Срећољуб, Срмозлато, Сувозлато, Сунашце, Сунце, Цанко, Цајун, Цвеће, Цмиље, Цајунслађе, Шећерак;

ЗА СТРИЦА:

Аг.д, Бабо, Брато, Господар, Дедо, Делигосподин, Старогосподин, Стрико, Чико, Чикица, Чиле;

ЗА СТРИНУ:

Господарка, Дада, Делигоспоја, Доброчинка, Бедовка, Маја, Нана, Нака, Нена, Нина, Старогоспоја.

ПОПИС ИСТРАЖИВАНИХ МЕСТА

Анђелићи (Лучани)	Горња Горевница (Ч)
Ариље	Горња Добриња (Пожега Ужичка)
Атеница (Чачак)	Горњи Милановац
Балуга (Ч)	Граб (Ј)
Вачије (Сјеница)	Градац (И)
Белоперице (С)	Гуча (Л)
Бељина (Ч)	Девићи (И)
Вершићи (Горњи Милановац)	Дљин (Ј)
Вечањ (Ч)	Доброселица (Чајетина)
Брђани (Ч)	Доња Краварица (Ј)
Брезна (Г. М.)	Драглица (Н. В.)
Бресница (Ч)	Дружетићи (П. У.)
Брњице (С)	Дучаловићи (Ј)
Буковик (Нова Варош)	Душковци (П. У.)
Бурађа (Н. В.)	Ерчеге (И)
Вапа (Сј.)	Зеоке (Ј)
Васиљевићи (Ивањица)	Ивањица
Видова (Ч)	Јежевица (Ч)
Висока (Ариље)	Јездина (Ч)
Волујац (Титово Ужице)	Јелова Гора (Т. У.)
Врчани (Ч)	Кнежевац (С)
Гоње (С)	Ковиле (И)
Горачићи (Ј)	Крстац (Ј)
Горња Бистрица (Н. В.)	Крушчица (А)
	Кулизино Село (И)

ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“, НЕВЕСТИНСКИ НАРОДНИ
ОБИЧАЈ У ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ

Кушићи (И)	Прислоница (Ч)
Лисице (Л)	Пухово (Л)
Лозница (Ч)	Радаљево (И)
Лопаш (П. У.)	Радојина (Н. В.)
Љубић (Ч)	Распоганче (С)
Марковица (Л)	Рапчићи (И)
Маскова (И)	Риђаче (Ч)
Међувршје (Ч)	Роге (П. У.)
Милићевци (Ч)	Рошци (Ч)
Миоковци (Ч)	Ртари (Л)
Миросалци (Л)	Рти (Л)
Мојсиње (Ч)	Рутине (С)
Мочиоци (И)	Рутоши (Н. В.)
Мрсаћ (Краљево)	Сјеница
Мршинци (Ч)	Слатина (Ч)
Негбина (Н. В.)	Смиљевац (И)
Негришори (Л)	Средња Река (И)
Ојковица (Н. В.)	Стјеник (Ч)
Остатија (И)	Тијање (Л)
Паковраће (Ч)	Трбушани (Ч)
Парменац (Ч)	Трнава (Ч)
Пилатовићи (П. У.)	Тутићи (И)
Пилорета (Нови Пазар)	Турица (Л)
Прањани (Ч)	Церова (А)
Прељина (Ч)	Церовиц (Н. П.)
Придворица (Ч)	Чачак
Пријевор (Ч)	Шљуке (С)
Прилике (И)	Штаваљ (С)

ПОПИС КАЗИВАЧА

Алексија Миликић	Гроздана Петронијевић
Ангелина Заграђанин	Дана Јовашевић
Ангелина Митровић	Дана Милијановић
Ангелина Проковић	Даница Ивановић
Анђа Ерић	Дара Обреновић
Андријана Каранац	Дара Чантрак
Божана Савковић	Даринка Вучићевић
Боса Јовашевић	Даринка Грбић
Борика Николић	Дара Чоловић
Борка Ацић	Десанка Вучићевић
Бранимир Палибрк	Десанка Вукотић
Бранислава Кривокућа	Десанка Јовановић
Будинка Михаиловић	Десанка Пеица
Будинка Цветић	Десанка Полуга
Вера Кривокућа	Десанка Савић
Вида Јовановић	Добринка Јанковић
Видосава Јовановић	Добринка Ковачевић
Видосава Тодоровић	Добринка Томић
Винка Јоковић	Добринка Ђурчић
Винка Петровић	Драга Матовић
Војинка Ђорђиловић	Драга Николић
Вулка Бојовић	Драгиња Вуковић
Гвозденија Јовановић	Драгиња Вуловић
Гвозденија Софијанић	Драгица Николић
Гина Поповић	Драгојла Пантелић
Гордана Јовановић	Дула Ђосић
Гроздана Николић	Душанка Пантелић

Бурђија Иванковић
 Живка Вукосављевић
 Живка Милосављевић
 Живка Мирковић
 Живка Новаковић
 Зора Арнаутовић
 Зора Јовановић
 Јагода Вучићевић
 Јагода Глишковић
 Јелена Петровић
 Јелика Букановић
 Јелисавета Каличанић
 Јелисавка Спасовић
 Јована Перошевић
 Ката Илић
 Ката Милинковић
 Ката Петронијевић
 Ковиљка Вучићевић
 Ковина Михајловић
 Косана Бојовић
 Косана Грујовић
 Косана Кнежевић
 Косана Лазовић
 Косана Ђаловић
 Комир Маринковић
 Кристина Домановић
 Лепосава Илић
 Лепосава Каличанић
 Лепосава Савковић
 Љубинка Милутиновић
 Љубинка Мирковић
 Љубица Милуновић
 Љубица Петровић
 Мара Гордић
 Машинка Зекавица
 Мила Мићовић
 Миланка Илић
 Миланка Јоровић
 Миланка Цветић
 Милена Милутиновић
 Милена Перишић
 Миленија Белошевић
 Миленија Милошевић
 Миленка Богдановић
 Миленка Ђајић — Бранисављевић
 Милијана Јовановић
 Милијана Јовичић
 Милијана Продановић
 Милијана Савковић
 Милица Глишковић
 Милица Даниловић
 Милица Димитријевић
 Милица Радосављевић
 Милица Срњић
 Милојка Марковић
 Милојка Павловић
 Милојка Станић
 Милојка Тојбашић
 Миломирка Лишанић

Миломирка Николић — Шипетић
 Милосава Крстовић
 Милостива Цветић
 Милунка Вучићевић
 Милунка Милуновић
 Милунка Ненадић
 Милунка Продановић
 Миља Јовашевић
 Миља Ракоњац
 Миљана Милићевић
 Миљанка Крунић
 Миљка Каровић
 Миљка Спасовић
 Мира Мићић
 Мира Петронијевић
 Миросанда Тојбашић
 Миросанда Ђосић
 Нада Божић
 Нада Цветић
 Настасија Богдановић
 Оливера Милуновић
 Пајка Петровић
 Пера Лазаревић
 Персида Живковић
 Рада Бранисављевић
 Рада Јовановић
 Радика Кувелић
 Радмила Вељевић
 Радмила Грујовић
 Радмила Јовковић
 Радмила Полуга
 Радмила Солујић
 Радованка Спасовић
 Радомирка Томић
 Радосава Ђондрић
 Радосава Кривокућа
 Радосава Новаковић
 Радосија Јанковић
 Разуменка Маринковић
 Разуменка С. Милекић
 Раја Достанић
 Раја Савковић
 Рајка Глишковић
 Рајка Ђурчић
 Рајна Каличанић
 Роксанда Кривокућа
 Роса Марић
 Роса Радојковић
 Румена Јоровић
 Светислав Милекић
 Славка Јовановић
 Славка Мићовић
 Славка Танасковић
 Слободанка Ковачевић
 Снежана Секулић
 Софија Једушић
 Софија Миливојевић
 Стамена Богдановић
 Стана Анђелић

ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“, НЕВЕСТИНСКИ НАРОДНИ
ОБИЧАЈ У ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ

Стана Миладиновић
Станмирка Милекић
Станмирка Лешовић
Станмирка Петронијевић
Станка Петровић
Станка Шутић

Станојка Ђорђевић
Стоја Савковић
Стојана Маринковић
Стојка Глишовић
Стојка Драшковић
Тојана Јекић

ТУМАЧ МАЊЕ ПОЗНАТИХ РЕЧИ

буца — дрвена посуда за воду
наконче, наконче, наколче — мушко дете које се даје невести при уласку у младожењино двориште, док је она још на коњу
парбнта — таваница
прочевље — отворено огњиште у „кући“, одаји са земљаним подом
обојци — сукнене крпе у које се увијају ноге при обувању у опанак (зими), или платнене (лети)
оцаклија — соба у којој се ватра ложи у оцак
тестија — посуда за воду, грнчарија
шипрага — пепео и жар са прочевља

НАПОМЕНЕ

1. Вук Ст. Карађић: СРПСКИ РЈЕЧНИК, Беч 1852; „Нолит“, Београд 1969. стр. 571.
2. На овај народни обичај указала нам је проф. Божана Р. Милекић, виши стручни сарадник Филолошког факултета Универзитета у Београду, која је родом из чачанског краја, као и њени родитељи: поч. Радован (из Доње Краварице) и поч. Видосава, рођена Митровић (из Риђага).
3. Етнолог Народног музеја у Чачку Невенка Бојовић потврдила нам је, у разговору, да се невестински народни обичај ДАВАЊЕ „ПРЕЗИМЕНА“ проводи и у Вујетинцима, а историчар уметности и кустос истог музеја Душанка Вучићевић — Ранковић, каже да су се донедавно „презимена“ давала и у осталим селима око Чачка, на левој обали Западне Мораве.
4. Из казивања Ковине Михајловић; видети рад Драгољуба Д. Јовашевића: НАРОДНИ ОБИЧАЈИ У ЧАЧАНСКОМ КРАЈУ — Зборник радова Народног музеја у Чачку, II, Чачак 1971, стр. 187 и 188.

UNE COUTUME CONSISTANT À DONNER DES »NOMS«. — LA JEUNE
MARTÉE DONNANT DES »NOMS« DANS LES RÉGIONS DE LA
SERBIE OCCIDENTALE

Dans la Serbie occidentale il existe une coutume nuptiale selon laquelle la jeune mariée donne des noms aux membres de sa belle-famille. Cette coutume qui fait partie de la vie du peuple serbe s'est maintenue dans les environs de la ville de Čačak (Tchatchak) et sur un vaste territoire de cette partie de la Serbie. Les noms donnés par la mariée n'ont rien à faire avec les noms de famille. Jusqu'ici aucune étude n'a été publiée au sujet de cette coutume.

DESCRIPTION DE LA COUTUME

Le lendemain du jour de nocce la jeune mariée se rend, de bonne heure, à la source la plus proche. Elle y est accompagnée par son beau-frère, frère de son mari. Peu après, tous les membres de sa belle-famille les rejoignent. Ils approchent la jeune mariée tour à tour et elle leur verse de l'eau de source, les aidant ainsi à se laver les mains et la figure, après quoi elle donne à chacun un »nom«, plus

exactement, un surnom. C'est une appellation que la jeune mariée a inventée et dont elle se servira jusqu'à la fin de sa vie. Ensuite, tous se rendent à la nouvelle maison de la jeune mariée, où le rite recommence, accompli cette fois à l'égard des vieux de la belle-famille. Le »nom« (c'est-à-dire le surnom) traduit les sentiments d'affection et de respect que la jeune mariée éprouve pour chaque membre de sa nouvelle famille.

COMMENTAIRE

Ces »noms« sont des mots forgés. Ils sont composés, pour la plupart, de deux notions et sont prononcés comme un seul mot. En les contractant, on les prononce de manière originale. Dans d'autres occasions on ne rencontre pas de ces noms. Ils reflètent le don d'invention de la jeune mariée.

L'acte même de donner des »noms« revêt un caractère rituel et traduit le climat patriarcal des familles paysannes serbes. Cette coutume constitue un anneau solide dans la chaîne de la concorde et de l'affection familiales. Elle contribue à l'établissement de rapports harmonieux non seulement au sein d'une famille, mais aussi parmi les voisins, dans le village, dans l'Etat, parmi les nations.

L'auteur a donné ici, entre autres, la description des coutumes nuptiales, telles qu'elles ont été pratiquées vers la fin du XIXe et au début du XXe siècle. Aujourd'hui cette coutume ne subsiste que dans les villages les plus écartés de la Serbie occidentale.

La coutume nuptiale des »noms« donnés par la jeune mariée mérite d'être maintenue avec soin, mise en relief, enregistrée et étudiée. C'est pourquoi l'auteur du présent ouvrage l'a abordée avec sympathie. Au bout des recherches qui ont duré plusieurs années, il la présente au public en tant que sa contribution à l'étude de la vie du peuple de la Serbie occidentale.